

Att aldrig kunna räcka till
Personalens upplevelser av krisbistånd på barnhemmet
L.L.C.C.M. i Rwanda

Maria Adelöf

Handledare: Ann Fridner

VETENSKAPLIG UNDERSÖKNING, 15 HP 2010

STOCKHOLMS UNIVERSITET

PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN

*Denna uppsats tillägnas barn och personal på L.L.C.C.M.
Tack för er otroliga värme, öppenhet och glädje.*

ATT ALDRIG KUNNA RÄCKA TILL
PERSONALENS UPPLEVELSER AV KRISBISTÅND PÅ BARNHEMMET L.L.C.C.M. I
RWANDA

Maria Adelöf

Denna studie syftar till att undersöka hur personalen på barnhemmet L.L.C.C.M. påverkas emotionellt av att arbeta med psykiskt traumatiserade barn. Studien belyser forskning kring olika kristeorier och krisbistånd samt vilka risker som kan förekomma för en biståndsperson. Sex kvalitativa semi-strukturerade intervjuer har analyseras genom teoristyrd tematisk analys. Fyra respondenter är rwandier, och två är utländska volontärer. Resultatet visar att personalen blir påverkad av barnens livsvillkor, men inte i så hög grad att den egna psykiska hälsan blir lidande. Religion, gemenskap eller fysisk aktivitet hjälper respondenterna att bearbeta sina egna reaktioner och motverkar att egna kriser skulle uppstå. En möjlig tolkning till detta resultat är att de har god kunskap om kriser samt en stark förankring i sitt eget liv.

Afrika och dess kultur har länge fascinerat mig och genom mitt arbete med C-uppsatsen inom psykologi har jag fått möjligheten att utveckla ett samarbete med Rwanda Village Concept Projekt. Samarbetet har inneburit en möjlighet att studera och få arbeta med en hjälporganisation, vilket har varit otroligt berikande. Resultatet av detta samarbete följer nedan.

Rwanda är ett litet land som ligger i Centralafrika, till ytan är det lika stort som Småland men där bor för närvarande nio miljoner människor. I landet talas kinyarwanda, franska och engelska. 65 procent av landets befolkning är kristna, de flesta katoliker, 15 procent är muslimer och 20 procent utövar afrikanska religioner (Sida landfakta, 2010).

Rwanda koloniserades år 1899 av Tyskland. Vid förlusten efter andra världskriget blev Rwanda ett belgiskt FN-protectorat. Under denna tid började en osämja sprida sig mellan de tidigare kamratliga stammarna hutu och tutsi. Både Tyskland och Belgien gav människor som var tutsi vissa privilegier gällande utbildning och arbete. När Rwanda blev självständigt 1962 ökade motsättningarna mellan de två grupperna och då hutu fick regeringsmakten samt var majoritet i landet började successivt en etnisk rensning av tutsi (Levande historia, 2010). Situationen förvärrades 1994. Det hutunationalistiska partiet Parmehutu hade skrivit på ett fredsavtal gällande förtrycket av tutsi efter påtryckningar från omvärlden samt tutsipartiet Rwanda Patriotic Front (RPF). När Rwandas president Juvénal Habyarimana mördades den 6 april genom att hans plan sköts ned fick tutsirebellerna skulden av regeringen och de hutunationalistiska miliserna (Rwanda Government, 2010). De började omgående sina attacker mot människor som tillhörde gruppen tutsi. Under en månad dödades nära en miljon tutsi med machetes och andra tillhyggen. FN drog tillbaka sina trupper då de ansåg att läget i landet var allför allvarligt för att stanna (Levande historia, 2010). RPF lyckades få de ledande aktörerna för folkmordet, bland annat regeringen och de beväpnade grupperna, att ge upp den 4 juli 1994. En ny regering tillsattes som än i dag sitter kvar och arbetar för att förena de två folkgrupperna och skapa en känsla av gemenskap, att alla är rwandier, istället för hutu eller tutsi (Rwanda Government, 2010). Landet kämpar dock fortfarande med konsekvenserna av folkmordet, samtidigt som HIV/AIDS och fattigdom är ett stort problem (Sveriges ambassad, Nairobi, 2010).

Rwanda Village Concept Project är en frivilligorganisation vars verksamhet ligger i Huye i södra Rwanda. De arbetar med att bygga upp samhället, stödja olika byar och hjälpa människor som genomgår olika kriser. Organisationen bedriver bland annat ett barnhem som heter L.L.C.C.M., Let Little Children Come to Me. Här arbetar nio heltidsanställda, varav majoriteten av dem med hushållet, då gården är självförsörjande har de mark, kor och höns som de tar hand om. Tre personer agerar lärare eller fritidsledare till barnen. Det finns också ett flertal volontärer som arbetar vid olika tillfällen, vars huvudfokus är barnen. Hit kommer för närvarande 107 barn som alla är föräldralösa, dessutom har några förlorat alla släktingar vid folkmordet på tutsi 1994. Förutom att de föräldralösa är 45 procent av dem HIV-infekterade. Barnen bor i fosterfamiljer men besöker daghemmet vid olika tillfällen i veckan. Organisationen ger psykosocialt stöd till barnen, en ökad medvetenhet om HIV/AIDS, malaria och barns rättigheter samt lektioner i engelska. Barnen har även tid att leka med varandra och de äter lunch tillsammans. Precis som i resten av landet är majoriteten av barnen och personalen på barnhemmet troende katoliker (Rwanda Village Concept Project, 2010).

Nedan redogörs för några västerländska kristeorier, vad kriser är för något, vad som kan utlösa en kris samt vilka olika sorters kriser som finns. Därefter beskrivs krisbistånd och sedan skildras diverse risker som finns vid en biståndsinsats. Att överföra västerländska teorier till en helt annan kontext kan enligt Gergen, Gulerce, Lock och Misra (1996) påverka resultatet. De föreslår istället en mer allmän teori som är applicerbar i samtliga kulturer. En sådan allmän kristeori är dock ännu inte formulerad. Därför används diverse västerländska kristeorier i denna studie. Då hänsyn har tagits till de kulturella aspekterna under hela arbetsprocessen kan resultatet trots detta anses vara relevant.

Kris

Krisbegreppet härstammar från det grekiska ordet *krisis* som betyder avgörande vändning, plötslig förändring och ödesdiger rubbning. Beroende av kultur eller tidsepok har kris definierats olika.

Hill (1949) har studerat separationer inom familjer under andra världskriget så männen tvingades lämna familjen. Under denna studie arbetade Hill fram teorier om separationsfas och återföreningsfaser. Hills (1949) undersökte om det fanns ett krisförlopp där familjen i samband med separationen hamnat i en kris och desorganisation för att sedan i återföreningen återhämta sig och reorganisera sig. Resultatet visade att familjernas sociala situation påverkade deras krisbeteende och förmåga till att återhämta och reorganisera sig då mannen återvänt hem. En familj som utslutit mannen psykologiskt klarade separationsfasen bra men upplevde istället en återföreningskris.

1964 utvecklades en kristeori som bidrog till en utveckling av behandling för de krisdrabbade av Caplan (1964). Han beskrev kris i fyra olika faser. Först mobiliseras individens olika mekanismer för att lösa en spänning som uppstått av ett problem, en obalans hos individen. Denna spänning fortsätter att öka, i denna andra fas misslyckas individen att mobilisera sina problemlösarmekanismer. Caplan (1964) menar att den tredje fasen innebär att inre och yttre krafter används hos individen och spänningen stiger ytterligare. Här prövar individen nya lösningar för att reducera spänningen eller problemet. Den slutgiltiga och fjärde fasen innebär ett psykiskt sammanbrott om inte spänningen har avtagit. Den drabbades tidigare erfarenheter och individuella faktorer påverkar förloppet.

Teorins fokus var framförallt på utvecklingen av förebyggande hälsovård för de personer som hamnar i en krissituation. Människor var i behov av ett snabbt bemötande innan krisen

utvecklades mot ett destruktivt håll menade Caplan (1964). En snabb intervention i en kris var viktig för att personen inte skulle reducera sin ångest genom otillräckliga lösningar som sedan skulle vara svåra att påverka. Att det även fanns många viktiga personer i den krisdrabbades omgivning var något som upptäcktes av Caplan (1964) och han föreslog att dessa personer professionellt skulle handledas för att kunna hjälpa den krisdrabbade på ett bra sätt. Dessa tankar låg senare till grund för en lyckad krisbehandling.

Det fenomen som vi idag kallar för kris har undersökts av Lindeman (1979). I samband med människor drabbats av smärtsamma förluster fann han psykosomatiska, psykotiska eller psykoneurotiska reaktioner inträffade istället för ett normalt sorgförlopp. När de smärtsamma känslorna accepteras av den sörjande skapades nya livsmönster och den anormala sorgen är då på väg att försvinna.

Kristillstånd innebär att tidigare erfarenheter och inlärdade reaktionssätt inte räcker för att förstå och bemästra en viss livssituation enligt Cullberg (2006). Kriser är en del av livet och därför omöjliga att helt undvika menar Nilsson (2004). Han menar att ingen människa kan gå helt säker för livskriser eller plötsliga händelser som sätter vanliga funktioner ur spel och leder till påtvingade förändringar. En annan förklaring är att kris skildras av Birkenhorn (1998) som ett tillstånd av ordlöshet som utlöses av en viss händelse. Hon menar att en stor grad av anknytning till den händelse som utlöser krisen påverkar krisreaktionens omfattning. Cullberg (2006) menar däremot att krisens styrka beror på den subjektiva upplevelsen eller anknytningen till en situation eller objekt. Först när vi förstår vilken inre personlig betydelse det inträffade har för en individ kan vi förstå hennes reaktion. Individens aktuella livsperiod såväl som sociala förutsättningar och möjlighet till stöd bland vänner och släktingar påverkar reaktionen.

Vidare finns det finns två olika sorter kriser menar Cullberg (2006). Dessa är traumatisk kris och utvecklingskris. Traumatisk kris innebär att en individ påverkas av en extern faktor så omfattande att individen upplever att dennes fysiska existens, sociala identitet och trygghet eller andra livsmål är allvarligt hotad. Det finns tre olika händelser som kan utlösa en traumatisk kris. Förlust eller hot om förlust av något i yttre världen, det kan vara något konkret eller abstrakt som har ett värde och är laddat med ett psykiskt engagemang. Kränkning eller hot om kränkning som innebär att ens självkänsla kränks, hotar allvarligt oss som människor. De flesta kränkningar innebär en symbolisk förlust. Katastrofer och skräckupplevelser är en tredje sort av traumatisk kris. Denna innebär exempelvis att drabbas av eller bevittna en stor katastrof som direkt utlöser en krisreaktion. Den andra krisen, utvecklingskris, kan enligt Cullberg (2006) utlösas av yttre händelser som orsakas av mer naturliga perioder livet, såsom att bli förälder eller pensioneras.

Krisbistånd

Kris beskrivs som en situation som den drabbade människan inte av egen kraft kan ta sig ur eller som ett identitetshotande kontinuitetsavbrott i en människas liv menar Persson (1995). Krisbistånd syftar i sin tur på en mellanmänsklig biståndsinsats byggd av en solidaritet som kan härledas ur att vi alla genomlevt kriser och att människor kan känna ett behov av att hjälpa andra beskriver Persson (1995). En biståndsinsats innebär således att person hjälper och bistår en människa i kris. Det kan vara en person i den drabbades nära omgivning eller en professionell hjälpare. För att bearbetningsprocessen ska kunna sättas igång på ett bra sätt behöver den krisdrabbade bra, hjälpande människor i sin nära omgivning och vardag snarare än att en professionell terapeutisk person tillkallas enligt Persson (1995). Ett annat perspektiv på hjälpinsatser utifrån införs dock av Cullberg (2006). Det skyddsnet från vänner och familj

som tidigare kunnat agera som biståndspersoner är i dagens samhälle inte lika självklara och därför behövs andra hjälpstrukturer för att ingripa när någon drabbas av en kris, han syftar då på professionell hjälp och benämner dessa som behandlare.

Precis som Persson (1995) menar Birkenhorn (1998) att alla kan hjälpa en krisdrabbad person, hon anser att det är ett ansvar som medmänniska att hjälpa. Det finns dock ett flertal faktorer som påverkar hur en person är som hjälpare. Dessa är kunskap, empati, självkänedom och god förankring i personens egna liv.

Kunskap om psykologiska och sociala problem är alltså väsentligt för förståelse behandling och beskrivning av kriser enligt bland annat Cullberg (2006). Det är värdefullt för biståndspersonen att förstå hur kriser kan uppstå, hur de ser ut och vilka typiska försvar människor i kris använder sig av menar Persson (1995). Vidare menar han att en övertro på kunskap och teori skadock försöka undvikas då den drabbade personens behov att bli förstådd är viktigare än att bli förklarad. Teoretisk kunskap anses viktig även enligt Birkenhorn (1998), men den är oanvändbar om den inte kan omsättas till verkliga livet.

Förmåga att känna *empati*, som innebär en realistisk förståelse för en annan människas känslor och upplevelser, är en andra viktig faktor som nämns av Cullberg (2006). Empati innebär att det finns en beredskap för smärtsamma och avvikande känslolägen. En biståndsperson bör kunna identifiera sig med den drabbades situation utan att överidentifiera sig beskriver Persson (1995). Det finns i dessa fall en risk att den kris som den drabbade upplever även blir en kris för biståndspersonen. Genom att vara medveten om vilka omständigheter som leder till en överidentifikation kan det undvikas, det är bra att känna för och med men inte som den krisdrabbade.

Vidare är det vår egen rädsla som påverkar hur nära vi kan komma en annan person menar Persson (1995). Det är därför grundläggande att biståndspersonen har god *självkänedom* vilket innebär att han eller hon är medveten om olika känslor som kan uppkomma under samtalen med den drabbade personen. Mötet med en person i kris kan vara väldigt emotionellt påfrestande, då ångesten kan smitta samt då en annan persons kris kan påminna om en egen kris menar han.

Även biståndspersonen behöver därför ventileras och bearbeta känslor. Det är essentiellt att biståndspersonen har en *stark förankring i sitt eget liv* enligt Birkenhorn (1998). Att vara säker i sin egen identitet är en förutsättning för att kunna etablera, vidmakthålla och använda en dialektisk relation menar Persson (1995). Arbetet kan vara psykiskt uttröttande och det finns risk för utbränning, ett så kallat burn-out fenomen. Biståndspersonen bör fokusera på den andres problem under en avsatt tid, skaffa distans till problemet samt prioritera sig själv först för att undvika detta föreslår Birkenhorn (1998).

Risker med krisbistånd

Biståndspersoner som konstant möter människor i kris kan löpa hög risk för överidentifikation, skuldbeläggning med återföljande självbestraffning, risk för utbränning och så vidare enligt Persson (1995). Problematiken som kan uppstå om en biståndsperson är omedveten om sina brister poängteras även av Falk (2004). För att undvika en projektion, att den krisdrabbades problem överförs på biståndspersonen, krävs det som tidigare nämnts en självkänedom kring egna problem eller oarbetade kriser. Risken finns att biståndspersonen i detta skede inleder ett ensidigt och tvångsmässigt beteende med en risk för utbrändhet, där den krisdrabbade blir omyndig och offerförklarad. Biståndspersonen kan i vissa fall få en

idealiserad bild av sig själv, det bästa för båda parter i samspelet är att hjälparen tar sina egna behov på allvar menar Falk (2004).

Problemet med överidentifikation är enligt Cullberg (2006) att biståndspersonen inte längre kan urskilja den krisdrabbades och sin egen ångest. Risker finns också för en underidentifikation som innebär att all empatisk förmåga stängs av och att kontakten med den krisdrabbade färgas av ett ointresse. Denna risk beskrivs av Yassen (1995) som en försvarsmekanism hos människor som arbetar med krisbistånd. Intellektualisering är en annan typ av negativ försvarsmekanism som innebär att biståndspersonen objektifierar krisen och tappar förmågan att förstå den krisdrabbades subjektiva känslor. Det finns även en fara att terapeuten blir beroende och får en kick av att arbeta med trauma och dramatiska fall beskriver Yassen (1995). Vidare är många biståndspersoner omedvetna om hur mycket deras jobb påverkar dem menar hon.

När det empatiska engagemanget i patienters traumatiska upplevelser resulterar i terapeutens bristande psykiska hälsa kallas detta för *vicarious traumatization*, McCann och Pearlman (1990). De psykologiska effekterna av ett krävande arbete kan leda till att privatlivet blir drabbat. Det finns ett samband mellan terapeutens personliga egenskaper och grad av välmående enligt Follette, Polusny och Milbeck (1994). Egen traumatisk historia, kön, eller arbetslivserfarenhet kan vara faktorer som bidrar till hur terapeutens välmående påverkas. Unga och oerfarna terapeuter kan löpa större risk att bli utbrända. Andra stressfaktorer som kan påverka terapeutens psykologiska välmående är enligt Talbot, Dutton och Dunn (1995) graden av kontroll i krissituationen, hur mycket terapeuten kunnat förbereda sig samt om hjälpen måste ske på gruppbasis istället för att ske individuellt. Att ha begränsningar i sitt krisbistånd kan enligt författarna leda till känslor av maktlöshet, hopplöshet eller emotionell utmattning. Konsekvenserna av detta kan i sin tur innebära ett ökat alkoholintag, sömnproblem och mardrömmar samt somatiska besvär såsom huvudvärk, eller magbesvär.

Många biståndspersoner har genom erfarenhet och träning lärt sig hur de ska agera för att stänga av sina egna reaktioner vid möten med människor som upplever en kris enligt Birkenhorn (1998). Trots detta kan behovet av att ventileras och bearbeta vad de själva upplevt vara starkt. Att med kontinuitet utbilda sig och lära sig om kris och de försvarsmekanismer som kan uppstå för båda parter i ett krissamtal kan enligt Yassen (1995) innebära en isolering av negativa känslor genom intellektuell struktur och en ökad förståelse. All traumatiserad personal bör få tillgång till ett administrativt stöd som avlastar samt en möjlighet till debriefing anser Miller (1998). Debriefing kan ses som ett själsligt omhändertagande för att återföra biståndspersonerna till de reaktioner och känslor de upplever i själva omhändertagandet av den krisdrabbade. Med en handledares hjälp bearbetas förloppet, vad som hände, hur personen upplevde händelsen, vad personen tänkte och så vidare. Vikten av psykoterapi samt återkoppling även för biståndspersonen poängteras även av Miller (1998). Olika ventilationsgrupper för personal som arbetar med emotionellt traumatiserade människor beskrivs och rekommenderas av Strug och Podell (2002). De redogör bland annat för en ventilationsgrupp för socionomer som arbetat med HIV- infekterade barn. Gruppen innebar ett forum för socionomerna att ventileras, bearbeta och fundera över sina egna känslor och tankeprocesser. Gruppmedlemmar som upplevde ilska, depression och hjälplöshet fick genom ventilationsgruppen möjligheten att prata med andra som befann sig i samma situation och upplevde likande känslor. Detta ledde till att de negativa känslor som uppkom i samband med arbetet minskade. Känslan av igenkänning och förståelse underlättade för samtliga medlemmarna i ventilationsgruppen.

Syfte

Kris och krisbistånd är något som personalen på L.L.C.C.M. dagligen arbetar med. De arbetar med begränsade resurser där en ständig kamp för att få ekonomiskt bistånd präglar arbetssituationen. Många i personalstyrkan har dessutom upplevt ett folkmord. Syftet med denna studie är att försöka få en större förståelse för hur arbetet med barnen på L.L.C.C.M. påverkar personalens psykiska hälsa. Hur hanterar de arbetet med emotionellt traumatiserande barn som genomgår olika kriser såsom att växa upp utan föräldrar, att ha upplevt ett folkmord eller att vara HIV-infekterade. Genom att belysa den emotionella arbetssituationen för personalen kan eventuella problem uppmärksammas och hanteras.

Frågeställningar

- Hur ser utbildningen ut för personalen på L.L.C.C.M.?
- Hur ser arbetet ut på L.L.C.C.M. med barn och ungdomar som befinner sig i en kris?
- Hur påverkas personalen på L.L.C.C.M. av sin situation på arbetsplatsen där de dagligen möter barn som genomgår kris?

Metod

Ämnen som anses vara komplexa, kontextberoende samt subjektiva lämpar sig bäst för kvalitativ metod enligt Langemar (2008). Denna studie ämnar undersöka deltagarnas subjektiva upplevelser och därför används just en kvalitativ metod. Utöver detta användes en kombination av induktiv och deduktiv metod då detta möjliggör en större förståelse samtidigt som intressant data tas hänsyn till och kan styra studien med utgångspunkt i dess syfte.

Deltagare

Deltagare till studien valdes utifrån ett antal kriterier. Att arbeta på L.L.C.C.M. var det absolut viktigaste kravet eftersom det var personalens situation på just detta barnhem som skulle belysas i studien. Språket var ett annat viktigt kriterium, att behärska engelska var ett måste för att intervjuerna skulle kunna genomföras. Då personalstyrkan på L.L.C.C.M. bestod av dels heltidsanställda, dels Rwandiska studenter som arbetar som volontärer under en lång period samt utländska volontärer som arbetar kort men koncist var avsikten att även stickprovet skulle ha denna spridning. För att uppnå en god mångfald i studien fanns även en strävan att hälften av deltagarna skulle vara kvinnor och den andra hälften skulle vara män samt att det skulle finnas en god spridning i ålder. Urvalet baserades på ett handplockat urval utifrån de uppsatta kriterierna.

Deltagarna bestod av sex personer i åldern 23 till 43 år. Tre var kvinnor och tre var män. De sex deltagarna kom från tre olika länder. En var svensk, en var canadensisk och de resterade fyra deltagarna var Rwandier. De två förstnämnda deltagarna arbetade som volontärer inom organisationen RVCP som samarbetar med L.L.C.C.M., de fyra sistnämnda var bosatta i Rwanda och engagerade i L.L.C.C.M. på olika sätt. De två rwandiska studenterna hade god erfarenhet av att ha arbetat på L.L.C.C.M. på sin fritid under flera års tid. För att underlätta läsningen kommer deltagarna att ha fiktiva namn. Deltagare ett från Sverige kommer att kallas för Molly, deltagare två från Canada kallas för Pixie. Mannen och kvinnan som arbetade heltid på hemmet kallas härmed för Leonard, respektive Odette. De två Rwandiska medicinstudenterna kallas för Eugene och Jean-Claude.

Datainsamling

Datainsamling skedde på plats i Rwanda i under perioden 29 mars till 9 maj 2010. De första två veckorna, 29/3 – 16/4 genomfördes en fältstudie som innebar ett deltagande i

barnhemmets aktiviteter. Detta deltagande systematiserades genom dagboksanteckningar varannan dag, där olika åskådanden och bedömningar sammanfattades. Syftet med deltagandet var att få en förståelse för hur verksamheten fungerade samt för att samla in kunskap som låg till grund för att kunna ställa relevanta frågor till undersökningsdeltagarna vid intervjutillfället. Vid ankomsten arrangerades även ett möte med koordinatören på RVCP där tillvägagångssätt för studien samt de olika krav som förelåg för deltagare diskuterades. Utifrån detta framkom vilka sex personen som skulle kunna lämpa sig för studien och kontaktuppgifter till dessa gavs.

Deltagarna kontaktades via telefon för att dels informeras om studien samt att planera ett intervjutillfälle. Kvalitativa intervjuer genomfördes därefter mellan 17/4 och 21/4. En semi-strukturerad intervjumall där Kruuses tratt-teknik nyttjades (Langemar 2008). Syftet med en kvalitativ intervju är att frågorna ska anpassas efter varje respondent. Få öppna frågor är utifrån Walléns (1996) resonemang en bra metod för att nå fram till de olika individerna som deltar i en undersökning. Metoden ger en möjlighet att ställa relevanta följdfrågor vid respektive intervjutillfälle samt en möjlighet att kunna styra intervjun i den riktning som önskas. Frågor som ställdes berörde bland annat motiv till att engagera sig i L.L.C.C.M., vilka svårigheter som eventuellt skulle kunna finnas, hur arbetet påverkar respondenternas egna psykiska ohälsa, hur respondenterna själva hanterade eventuella personliga kriser samt om relevant utbildning inom fältet förelåg. Fem av sex intervjuer genomfördes på engelska, en genomfördes på svenska.

Fyra intervjuer genomfördes på barnhemmets kontor då det var lugnt och utan störande moment. Två intervjuer genomfördes i respondenternas boende. Samtliga respondenter fick information om rådande forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet, 2003). Efter samtycke från respondenterna spelades intervjun in på band samtidigt som vissa viktigare anteckningar fördes.

Analys

Data som samlats in transkriberades för att sedan via en tematisk analysmetod struktureras och bearbetas. Teman var inte bestämda i förväg utan utarbetades utifrån det insamlade materialet. För att utröna vilka olika teman resultatet skulle innehålla studerades data ett flertal gånger vid olika tillfällen. En tankekarta kring olika likheter mellan intervjuerna utfördes, dessa likheter tematiserades därefter till sex olika teman; medmänsklighet, utbildning, biståndsinsatsen, bristande resurser, psykologisk påverkan och behov av ventiler. Vissa citat valdes även ut för att belysa olika aspekter i data. Några av de teman som arbetats fram grundar sig också på information som tagits del av under förarbetet.

Resultat

Då spridningen vad gäller ålder, nationalitet samt kön inom respondentgruppen var relativt stor varierar resultatet i stor utsträckning. Syftet med denna studie var dock att undersöka arbetssituationen för hela personalstyrkan och därav kan resultatet trots sin spridning ses som representativt för de som arbetar på L.L.C.C.M. Det går att se tre undergrupper bland de sex respondenterna, de två äldre respondenterna, som arbetar mest på L.L.C.C.M. har väldigt mycket gemensamma åsikter som till viss mån överensstämmer med de två manliga Rwandiska studenterna. Dessa skiljer sig dock från de två kvinnliga yngre volontärerna från Canada och Sverige vars svar sinsemellan samstämmer i en hög utsträckning.

Motivation

Resultatet visar att samtliga deltagare drivs av en önskan att hjälpa andra och därför sökt sig till att jobba på barnhemmet L.L.C.C.M. Alla respondenter arbetar eller utbildar sig till yrken som handlar om att hjälpa människor, såsom lärare, socionom eller som läkare. Grunden till deras medmänsklighet härstammar från olika håll, två deltagare drivs av sin kristna tro, resterande för att de känns viktigt att göra något bra för en större orsak samt att de som medmänniskor känner en vilja av att hjälpa människor som har det jobbigt. De respondenter som har Rwandiskt ursprung beskriver att många lider som en konsekvens av folkmordet 1994, och att det därför finns ett stort behov av människor som behöver hjälp. Då de själva även påverkats på olika sätt ger det dem en ännu starkare drivkraft till att hjälpa andra.

Liksom flera av barnen på LLCCM förlorade en av respondenterna sina föräldrar under folkmordet i Rwanda 1994. Trots att han var vuxen var det en stor kris för honom. Han fick en större förståelse för hur utsatta många föräldralösa barn skulle kunna känna sig och hur extremt svårt det kan vara att leva utan sina föräldrar. Han beslöt sig därför för att starta barnhemmet, som nu hjälpt runt 200 barn sedan 2003. Förkortningen L.L.C.C.M. står för Let Little Children Come to Me. Detta är Guds ord, de står i bibeln i form av en predikan från Jesus berättar Leonard. Den kristna religionen är något som är en stark grund i barnhemmet och genomsyrar hela verksamheten. Det är enligt Leonard hans tro som gjort att han känner en stark önskan att hjälpa människor som genomgår olika kriser. Odette som är ansvarig lärare i skolan menar att det är ett ansvar som kristen att hjälpa de som har det sämre än en själv. Hon är pastorsfru och vill med Guds hjälp inbringa hopp om en ljus framtid hos de barn som kommer till barnhemmet L.L.C.C.M.

Att ha genomgått kriser, genomlevt svåra perioder i livet och sett människor lida är även något som motiverar flera andra respondenter.

“My motivation in working with RVCP is to give all of my strength. I help because I have a spirit with helping vulnerable people because me, I come from a place where a lot of people are suffering, many have been affected somehow of the genocide or the Rwandan history”

En av respondenterna som studerar på National University of Rwanda har arbetat inom studentorganisationen Rwanda Village Concept Project, RVCP i fyra år. Detta är en paraplyorganisation som bland annat agerar som ett stöd till barnhemmet. Detta medlemskap innebär deltagande i barnhemmets aktiviteter på helgerna och respondenten menar att det känns bra i hjärtat att han kan hjälpa.

“For me it feels in my heart that I want to help, it is what it means being a human being. For me also to work there, it makes me happy. I am doing what I can. If you see someone who is feeling bad you will show him or her that you think about them. Those kids are most of them like my brothers or sisters, it’s a motivation for me to help. It’s my way to serve my community and my country, to serve our children”.

Resultatet visar dock att motivationen ser annorlunda ut för de två internationella volontärerna. De är båda volontärer som arbetar på L.L.C.C.M. i tre respektive fyra månader. Precis som de fyra övriga respondenterna drivs de av en medmänsklighet, dock inte grundad på religion eller en svår uppväxt, som gjort att de relaterar mycket med de lidande barnen. Istället är de båda intresserade av de problem som existerar i Afrika som resultatet kolonialism och exploatering från västvärlden.

”Det är inte mer än rätt att hjälpa till efter att skit vi utsatt så många länder i Afrika för. Jag är trött på att allt handlar om pengar och individualism, jag vill göra något av den simpla anledningen att jag vill bidra med något bra till världen”.

Som socionom kände en av respondenterna att hon genom sin utbildning skulle kunna bidra till att hjälpa de barn som finns på L.L.C.C.M. Respondenten beskriver sig som en person som alltid hjälpt andra, något som hon menar ligger i hennes personlighet. Det är en självklarhet som människa att hjälpa och hon poängterar att även hon växer och får ut mycket av samspelet med de barn hon arbetar med.

Utbildning

Ingen av respondenterna har en specifik utbildning kring krisbistånd till barn som förlorat sina föräldrar eller barn som är HIV-infekterade. Däremot upplever majoriteten att de gör ett bra jobb byggt på en lång erfarenhet med människor som genomgår kriser. Jean Claude nämner dock att det finns en speciell utbildning för de kvinnor som arbetar heltid på L.L.C.C.M. Denna utbildning behandlar frågor som berör arbetet på barnhemmet, såsom jordbruk, sanitet eller HIV/AIDS. Fokus ligger alltså inte i själva biståndsinsatsen. Det finns ingen internutbildning för de som arbetar som volontärer inom organisationen. Jean Claude själv menar dock att hans utbildning inom medicin ger honom kunskap som han kan använda i arbetet med barnen, exempelvis har han specialiserat sig inom HIV/AIDS. Han har även gått en utbildning i samtalsterapi, vilket gör att han känner sig säker i rollen som biståndsperson när han träffar och arbetar med barnen.

De två utländska volontärerna har genomgått en akademisk utbildning i att arbeta med människor som genomgår diverse kriser. Både har en socionomutbildning, från Sverige respektive Canada. Dessa två deltagare har studerat krisfenomen samt samtalsterapi för utsatta människor som genomgår kriser. En av dessa respondenter anser trots detta inte att hennes rådande arbetssituation omfattas av det hon studerat på universitetet. Innan hon började arbeta på barnhemmet blev hon mentalt förberedd i ett möte med koordinatören för RVCP. Han berättade om problematiken hos barnen, vad som var bra att göra för dem och vad som var mindre bra. Detta gjorde att hon kände sig förberedd när hon började arbeta på L.L.C.C.M.

“I’ve been working in Canada as a social worker as I said, but I’ve never been in a similar situation as the kids here. But I still find that children are the same in every part of the world. They still like to play, that still like to sing even though. It doesn’t matter what has happened to them, but it’s just that I’ve never meet kids that are this traumatized or have been through some many difficulties. So that’s new for me”.

De tre övriga respondenterna anser inte att de har någon utbildning utan är självlärda. Leonard beskriver hur han sedan han gått ut highschool arbetat som lärare, och på så sätt lärt sig mer om pedagogiskt arbete med barn. Han har även på egen hand läst böcker för att fördjupa kunskapen om detta. Även Odette har en bakgrund som lärare, samt barnledare inom kyrkan, där har hon lärt sig mycket hon anser sig kunna använda inom L.L.C.C.M. Dessutom har hon egna barn och även adoptivbarn, på så vis har hon lärt sig hur hon ska bemöta barn som går igenom jobbiga perioder.

Men som många av respondenterna syftat till så menar även Eugene att han vet hur han kan hjälpa därför att det är något som kommer naturligt för honom som människa. “Me, I’m a natural. I’ve never got any special education on monitoring or taking care of kids. If I get the chance to help someone I think I just help, but I don’t know how”.

Resultatet visar alltså att det för samtliga respondenter är både personlig och yrkesmässig erfarenhet snarare än utbildning som utvecklat personalen på L.L.C.C.M. till att arbeta med barnen på det sätt de gör.

Biståndsinsatsen

Alla barn på L.L.C.C.M. har förlorat sina föräldrar, majoriteten av barnen är utplacerade i olika fosterfamiljer, ”guardians”. L.L.C.C.M. ger stöd till 107 barn. De flesta barn bor i 85 olika fosterfamiljer, med då resurserna och fosterfamiljerna inte räcker till bor vissa barn permanent på L.L.C.C.M. De barn som bor i en familj har fördelen att växa upp med syskon och vuxna människor som kan agera som förebilder och stötta barnet. Verkligheten innebär dock att barnen som bor i fosterfamilj ofta blir orättvist behandlade inom familjen menar en av respondenterna. De biologiska barnen blir behandlade bättre än fosterbarnen.

Utöver detta är 45 procent av barnen är HIV-infekterade vilket leder till att de diskrimineras och hamnar utanför samhället. Den ekonomiska insatsen innebär att barnhemmet betalar barnens sjukförsäkring och skolavgift. Samtliga barn går alltså i skolan och kommer till L.L.C.C.M. på eftermiddagar eller helger. Det viktigaste arbetet som sker på barnhemmet är dock att det är en frizon för barnen, där de möts av acceptans, där de träffar andra barn i samma situation, där de får leka och känna sig älskade. En typisk helgdag på L.L.C.C.M. börjar med en kort samling varpå att alla barn såväl som vuxna hjälps åt med hushållet; hemmet har några kor och hörnor, samt en del mark, det är således självförsörjande. Efter det är det fri lek som följs av ett pass där barnen har lektion i olika ämnen såsom religion, malaria, HIV, eller vikten av god sanitet. Detta pass avslutas ofta med sång och dans och därefter serveras lunch.

Många respondenter anser att barnen för det mesta är glada och har energi när det är på barnhemmet. Jean Claude tror att de kanske inte är så glada annars, men på L.L.C.C.M. har de roligt, leker och sjunger.

“Even if the children are angry or sad they might feel it on the inside but usually they don’t show it at the orphanage. Because they are children, they are together; they are in the same age. When they are here they are happy and they smile and they pray”.

Om ett barn genomgår en kris eller upplever något som är jobbigt märks det snabbt eftersom de då troligtvis inte deltar i några aktiviteter. Att be för barnen är ett sätt för majoriteten av de rwandiska respondenterna att hjälpa barnen. Det har funnits flera tillfällen när Leonard anser att det har hjälpt att be, även om det från början har verkat omöjligt har flera problem för barnen löst sig genom olika mirakel. Många gånger när den ekonomiska situationen hotat att omöjliggöra biståndsinsatsen till barnen har det ofta ordnat sig på olika sätt och biståndsinsatsen har kunnat förverkligas.

“You can advocate to the pupil even if you’re not able to help. I have made the advocate for the orphans. Parents have made the advocate for the children too. And later those orphans have got the respond. Maybe not one hundred percent but at least the go to school”.

I många fall kan dock personalen på L.L.C.C.M. hjälpa genom att bidra till en trygg miljö, ett ställe med vuxna som barnen vågar lita på. Ibland kan det hända att de lite äldre flickorna som kommer till L.L.C.C.M. har blivit våldtagna. Om ett minderårigt barn blir våldtaget vågar de oftast inte gå till polisen, och även om de skulle gjort det är det inte säkert att anmälan hade lett till några större konsekvenser. Om en utsatt flicka berättar om ett övergrepp för någon i

personalstyrkan kan denne agera som talesperson för flickan och polisanmälan tas då på mycket större allvar berättar en av respondenterna.

När barnen har problem i vardagen som en konsekvens av sin sjukdom, att det känner sig ensamma eller går igenom en tuff period, hjälper respondenterna i studien dem på sitt eget individuella sätt. Odette försöker precis som Leonard att genom sin religion och tro på Gud förbättra situationen och hjälpa barnen att må bättre.

“Sometimes the children come with a problem and what I got to do is to get in to that Childs head. The future is bright I try to show them hope. Even if that child has a problem that cannot end I tell them the message from God, the words of Jesus. Even if they are not able to solve the problem, they don't need to be hopeless, there is hope and a bright future”.

Majoriteten av respondenterna leker med barnen för att visa att de bryr sig, det är deras sätt att ge kärlek. Någon spelar fotboll eller volleyboll med barnen för att visa att han ser dem medan någon annan sjunger och dansar med dem istället. Gemensamt är dock att när ett barn verkar nedstämt så uppmärksammas detta och barnet får lite extra omsorg. Det finns även möjlighet till psykologisk support om ett barn skulle gå igenom något väldigt jobbigt, även om denna resurs är extremt begränsad. Leonard beskriver hur gemenskapen barnen emellan kan hjälpa dem. Har ett barn ett lite mindre eller mer praktiskt problem kanske en kompis kan hjälpa bättre än en vuxen. Exempelvis om ett barn som går till skolan inte har råd med penna och papper så kan klasskamraterna hjälpa genom att dela med sig. Detta är en slags hjälp till självhjälp, något som är möjligt trots begränsade resurser.

Bristande resurser

De olika svårigheterna vid biståndsinsatsen är för alla deltagare i studien att det finns för lite resurser. Samtliga respondenter ser vad barnen behöver och skulle må bra av, men ingen av respondenterna klarar av att ge samtliga barn vad just de behöver. Det kan gälla ekonomiska resurser, tid eller kärlek. Detta upplevs för majoriteten av respondenterna som en inre stress, vilket beskrivs under avsnittet psykologisk påverkan.

Det som är allra jobbigast för Jean Claude är att berätta för barnen att de är HIV-infekterade och att få dem att acceptera den stora orättvisa som råder. Självklart blir barnen ofta otroligt upprörda och undrar varför det är just de som blivit drabbade. Jean Claude beskriver att de redan har blivit drabbade av att förlora sina föräldrar och att de nu måste genomlida ännu en kris.

“There is so hard for kids to receive the information that they are HIV-positive. Like imagine that you've got those results, and it's hard to accept. These children are HIV-infected. They don't have any parents; some are victims from the genocide. They have problems beyond what you can image”.

Det faktum att de är föräldralösa innebär att krisen alltså blir ännu större enligt honom, eftersom det sociala skyddsnät som andra barn har i sin familj saknas. Andra respondenter upplever liknande svårigheter vid arbetet med barnen, då barnen redan är extremt utsatta känner de krav att göra och säga saker helt rätt för att inte förvärpa situationen. Enligt en av respondenterna är det allra svåraste med jobbet att se att barnen saknar kärlek från sina föräldrar och att detta har influerat dem på olika sätt, de betar sig lite annorlunda jämfört med barn som inte är föräldralösa.

Känslan av att inte kunna hjälpa alla barn finns även hos de internationella volontärerna. De beskriver att det är svårt att se barnens behov men inte ha möjligheten att kunna göra något

för att möta dessa behov. För Pixie är tid en stor faktor som begränsar henne. Hon kan inte ge alla barn den kärlek eller bekräftelse de behöver, vilket är problematiskt och jobbigt för henne. Hon menar dock att det är viktigt att släppa den pressen ibland. "Sometimes I think that maybe you shouldn't put so much pressure on, you don't have to save the world. Maybe just playing with the kids is just as good job"

Molly upplever precis som övriga respondenter att den största svårigheten vid biståndsinsatsen är att det är svårt att vara rättvis och att uppmärksamma alla lika mycket. Utöver detta menar hon även att språkskillnader är ett stort problem i samband med biståndsinsatsen.

"Sen är det svårt att inte kunna kommunicera så lätt med dem. Jag kan ju några korta ord, men det är svårt att trösta någon som man inte förstår, som inte förstår en heller. Man känner sig liksom lite dum".

Kommunikation är även något som Pixie upplever som ett problem då det ibland kan bli missförstånd, att inte kunna hjälpa ett barn kan bidra till en frustration. Då de yngre barnen endast talar kinyarwanda och de utländska volontärerna endast pratar engelska och svenska skapar detta kommunikationsproblem. Detta påverkar biståndsinsatsen genom att de inte kan prata med barnen på ett djupare plan, samt att de äldre barn som pratar engelska får mer uppmärksamhet än de yngre barnen.

Det absolut största problemet enligt både Leonard och Odette är vanmakten kring den ekonomiska situationen. Att gå i skolan är enligt de båda respondenterna nyckeln till en god framtid. När barnen vill studera men inte kan fortsätta att gå i skolan på grund av att barnhemmet inte har pengar att betala skolavgiften känns det väldigt svårt.

"Something that makes me really sad is when the children say look now I have done good in school and wants to continue but we haven't got the funds to help then to go to high school. Also some children come, help me I have no mother or father, no mama or papa, please help me. And I cannot help, because we are already 107 kids, but only 85 families".

Ibland kommer barn som hört talas om att de kan få hjälp hos L.L.C.C.M. De kommer till barnhemmet och berättar att de förlorat sina föräldrar och att de inte har någonstans att bo. Leonard förklarar för dem att han inte kan hjälpa, att de inte har tillräckligt med plats. Men han vet vad som väntar dessa barn, de börjar gå på gatan, börjar stjäla och hamnar i kriminalitet. Detta är något som gör honom djupt berörd, frustrerad och ledsen.

Psykologisk påverkan

Det allra mest framträdande resultatet i denna studie är att samtliga rwandiska respondenter hade väldigt svårt att relatera till sig själva, sin roll och hur de påverkades av sitt arbete. De var fokuserade på barnen och deras kriser, och hade svårt att se att de själva påverkades i en hög utsträckning.

Samtliga respondenter upplevde dock att de blev berörda av arbetet med barnen. De svårigheter som ovan beskrivits ledde till att respondenterna blev ledsna, kände hopplöshet, och ilska över situationen. Varje respondent påverkades dock av olika situationer. Som ovan beskrivits anser Leonard och Odette att det som påverkat dem mest är de begränsade resurserna som innebär att de inte kan ge alla barn den stöd som de behöver och förtjänar. När barn frågar om skolmaterial eller behöver pengar till skolavgiften och L.L.C.C.M. inte kan ge

dem vad de behöver känns det väldigt svårt menar Leonard. Det känns skamfullt och pinsamt att som vuxen inte kunna ge barnen något så enkelt som papper och penna för att de ska kunna studera menar han.

Även Odette känner att hon som vuxen sviker de barn som har problem och kommer och ber om hjälp om hon inte kan hjälpa dem. Det gör att hon ibland ligger vaken på nätterna och oroar sig för barnens välmående. Detta är även något som Leonard känner igen.

“Sometimes you can pass the whole night without sleeping. When you know that a child has a problem and you don’t have a response it is very sad and shameful.... Sometimes I can spend the whole night to do proposals so that you can get the found that you need. Sometimes the proposal work and sometimes it doesn’t”

Båda Odette och Leonard beskriver dock att alla barn är väl insatta i hur det finansiella läget ser ut på barnhemmet och de vet att alla vuxna gör allt de kan för att hjälpa till. Detta lindrar på ett vis den frustration de båda respondenterna känner över sin maktlöshet att hjälpa.

En av respondenterna anser att hennes psykiska allmäntillstånd är lite lägre samt att hon är trött och utmattad efter en dag på barnhemmet eftersom arbetet där är krävande. Samtidigt poängterar hon att det är mycket glädje på arbetsplatsen som ger henne energi. För en annan respondent väcker arbetet med barnen ett dåligt samvete för att hon har helt andra förutsättningar och möjligheter än barnen hon möter på daghemmet. Ibland känner hon att det känns fel att hon har föräldrar och mobiltelefon, som att hon skäms inför barnen. Hon funderar även över om hon gör saker rätt eller inte, om barnen förstår att hon vill väl. Hon anser att hon blir väldigt påverkad av arbetet och funderar mycket både på barnen och på sin egen roll när hon är ledig.

Många av respondenterna betonar att det är omöjligt att inte påverkas av barnens öden. En av de rwandiska studenterna berättar om en pojke med ett stort ärr i ansiktet som en konsekvens av att han är HIV-infekterad. Han har det även jobbigt med sin fosterfamilj. Ibland kan han bli väldigt sjuk, dels av sjukdomen men även av biverkningarna av hans medicin. Denna pojkes öde är något som känns extra svårt och som påverkar honom i väldigt stor utsträckning. Han engagerar sig mycket för pojken och åker ofta och hälsar på honom i hans fosterfamilj.

“When you’re going with someone who is crying, you sometimes also start to cry. But it’s better if you only show that you are sad. Not cry. I’m doing my best to be strong but in those cases it is hard. I try my best not to cry. Cause if I do that I cannot help. It effect’s you as well but you try to be as strong as you can. But it’s always difficult.”

En annan av de rwandiska studenterna lider med barnen eftersom de har gått miste om så mycket kärlek från sina framlidna föräldrar. Han sätter sig in i varje barns situation och känner det som de känner. “Personally, I am someone who is hurt by sad things. Ok, when I see a kid suffering, myself I feel something inside me so I go her place or his place. Me, I feel what he and she feels”. Han menar att han på detta sätt bättre kan förstå och hjälpa det barn som mår dåligt. Det innebär dock också att han personligen påverkas och kan må dåligt över vissa barns situation. Han är dock noggrann med att inte visa detta för barnen. Han förbereder sig alltid innan han åker till L.L.C.C.M. för att vara stark både psykiskt och fysiskt. Då han bara är där ungefär en gång i veckan känner han inte att arbetet påverkar hans psykologiska välmående i så stor mån att det är ett problem i hans liv.

Resultatet visar att det finns kulturella skillnader i hur respondenterna upplever och beskriver sina känslor. De respondenter som inte är ifrån Rwanda kunde mycket tydligare se hur de själva påverkats negativt, medan Rwandierna inte alls uppmärksammade sin egen reaktion på samma sätt. Samtliga respondenter uttrycker att de berörs av arbetet. Detta är dock normalt, som människa är det naturligt att påverkas när andra i ens omgivning mår dåligt. Ingen av respondenterna uttrycker dock något som skulle kunna innebära att de är i en riskzon som biståndsperson, att de skulle kunna bli utbrända eller uppleva en egen psykisk kris.

Behov av ventilering

Samtliga deltagare i studien upplever alltså vissa negativa känslor i samband med sin arbetsinsats på L.L.C.C.M., ingen har dock blivit erbjuden professionell hjälp eller något utvecklingssamtal där arbetssituationen diskuteras. Däremot anser ingen av respondenterna att de är i behov av professionell hjälp. Samtliga respondenter beskriver att de pratar mycket för att bearbeta sina egna känslor. På L.L.C.C.M. är det en öppen atmosfär, där det är accepterat att ventilerade negativa känslor som har uppstått som en följd av arbetet. Under samtalet processar respondenterna sina egna upplevelser och de negativa följder som kan uppstå för dem som biståndspersoner. Förutom att prata med kollegor diskuterar flertalet av respondenterna även olika problem med vänner eller bekanta utanför barnhemmet. Känslan av att andra känner igen sig i de känslor som upplevs och att det finns människor som förstår är något som hjälper Pixie arbeta med sig själv.

“I talk to my friends that I have here at the organization and the other staff at RVCP as well. And sometimes I talk to them about my feelings and they usually, it usually feels very nice cause they confirm my feelings, they heard it before or they have the same kind of feelings so you don't have to feel ashamed about how you feel”

En gång i veckan hålls ett möte för de studenter som engagerar sig i L.L.C.C.M. Volontärerna som är både internationella studenter samt Rwandiska studenter träffas och utvärderar arbetet, pratar om barnen samt om det finns några speciella problem som har uppstått. Detta skulle kunna ses som ett forum för att processa om något extra jobbigt har inträffat. Denna möjlighet finns dock bara för studenterna, alltså inte för den personal som arbetar heltid på barnhemmet. Det finns även andra sätt att bearbeta olika nedrivande emotioner och funderingar. Flera av respondenterna är starkt troende och finner styrka i sin religion när svåra situationer inträffar. De vänder sig till sin Gud och ber för att få hjälp, eller ber för att visa Gud barnen som behöver hjälp. Personalen kan be tillsammans på L.L.C.C.M. eller privat i hemmet. “As a Christian I have to Pray and then sometimes the problem get's solved”. Att be är alltså en väg för bland annat Odette att må bättre, att bearbeta det som är jobbigt. De upplever att be är något som hjälper dem att må bättre samt att det, som tidigare nämnts, även finns många situationer som har löst sig tack vare att de har bett Gud om hjälp.

Ett annat sätt att processera sina emotioner är för flera av respondenterna att aktivera sig. Då idrott har varit en del av några av respondenternas liv under en lång tid blir det ett självklart verktyg att använda. Någon som spelat fotboll i hela sitt liv använder detta för att rensa huvudet och fundera över det som är jobbigt och svårt samt hur han kan hjälpa barnen som mår dåligt. Detta är gemensamt för flera av respondenterna som samtliga aktiverade sig på olika sätt för att på så vis må bättre. Den respondent som kunde uppleva att hon blev utmattad, trött och ledsen som en konsekvens av arbetet med barnen försöker träna fysiskt, springa, eller styrketräna för att frigöra de negativa energierna. Problemet är dock att det finns bristande möjligheter till detta i Rwanda, som vit känner hon sig tillräckligt uttittad ändå. De båda internationella studenterna försöker simma några gånger i veckan för att kontrollera och få

utlopp för sina känslor. Ett annat sätt för en av dem att må bättre är att försöka begränsa tiden som hon funderar på det som är jobbigt i samband med arbetet på L.L.C.C.M. Att hitta på andra aktiviteter som förhindrar att hon fokuserar på sina negativa känslor hjälper henne att inte älta för mycket.

Resultatet visar avslutningsvis att ingen av respondenterna har en specifik utbildning inom området, men alla har genom ett driv som grundar sig i medmänsklighet fått erfarenhet som är värdefull i deras arbetsinsats. Personalen som agerar som biståndspersoner på barnhemmet L.L.C.C.M. påverkas negativt i viss mån av sin arbetsinsats, dock inte i så stor utsträckning att de upplever allvarliga psykologiska konsekvenser eller förändringar i livet som avvikelser från hur de brukat leva. De upplever inte heller att de har ett behov av att få hjälp utifrån utan vet själva hur de ska hantera och bearbeta diverse besvärliga känslor. Tillvägagångssätten är bön, samtal med kollegor och vänner eller att aktivera sig fysiskt.

Diskussion

Syftet med föreliggande studie var att utröna hur personalen på L.L.C.C.M. påverkats psykiskt av att arbeta med traumatiserade barn. Resultatet visade att barnen på barnhemmet gick igenom kriser och att personalen på L.L.C.C.M. således agerade som biståndspersoner. Biståndsinsatsen innebar till stor del att uppmärksamma och se barnen, och det är något som föll sig naturligt för samtliga deltagare trots att de inte hade en specifik utbildning inom detta fält. Resultatet visade att de fanns vissa negativa konsekvenser som en följd av arbetet, men även att det fanns många positiva följder av arbetet på barnhemmet. Tidigare forskning gällande de faror som biståndspersoner riskerar att råka ut för i samband med arbetet bestreds i denna studie eftersom ingen av respondenterna har upplevt den mer omfattande psykiska ohälsa som beskrivs i tidigare forskning. Detta kan dock bero på att den grupp som undersöks i tidigare forskning arbetar inom ett annat fält, besitter en annan utbildning samt lever i en annan kultur än respondenterna i denna studie.

Kriser kan enligt Hill (1949) uppstå vid separationer. Då ens tidigare erfarenheter och inlärd reaktionssätt inte räcker för att förstå och bemästra en viss livssituation kan en krissituation enligt Cullberg (2006) uppstå. Vidare innebär traumatisk kris att en individ upplever att dennes fysiska existens, sociala identitet och trygghet är allvarligt hotad. Att förlora sina föräldrar i tidig ålder uppfyller samtliga kriterier och är alltså en svår traumatisk kris. Barnen har upplevt en stor förlust, separationen till sina föräldrar. Det faktum att de är unga och fortfarande beroende av sina föräldrar innebär att situationen blir väldigt svår och krisreaktionen kan därför bli väldigt stark. För att bemästra situationen är det enligt Cullberg (2006) viktigt att ha ett starkt socialt skyddsnet, något som barnen just har förlorat. Detta förvärrar situationen ytterligare.

Barnen är inte bara krisdrabbade på grund av det faktum att de är föräldralösa, det finns fler faktorer som spelar in. Drygt hälften av barnen på L.L.C.C.M. är som redan nämnts HIV-infekterade, att ha en dödligt och obotlig sjukdom kan innebära en överhängande risk för en traumatisk krisreaktion. Självklart går dessa barn även igenom diverse utvecklingskriser såsom att vara tonåring eller att bli vuxen. Utifrån dessa förmenanden är det alltså rimligt att utgå från att barnen genomgår diverse olika kriser, att deras livssituation innebär att kriserna kan bli extra svåra och traumatiserande.

Som konstaterats ovan genomgår barnen på L.L.C.C.M. kriser, vilket innebär att personalen på barnhemmet agerar biståndspersoner för dessa barn och ungdomar. Det krisbistånd som

Persson (1995) menar härstammar från en solidaritet byggd av att vi alla genomlevt kriser går att finna hos respondenterna. Flera av dem beskriver upplevelser i livet som gjort att de vill hjälpa andra. En respondent beskriver exempelvis att han förlorade sina föräldrar under folkmordet 1994, en annan att han sett många människor lida i sin by, samtliga deltagare som är rwandier har upplevt och sett ett onaturligt våld under folkmordet 1994. De två deltagare som är födda i Canada respektive Sverige har troligtvis upplevt utvecklingskriser. Således har samtliga respondenter upplevt personliga kriser, något som möjliggör en god biståndsinsats enligt Persson (1995).

Folkmordet 1994, HIV/AIDS samt fattigdom (Sveriges Ambassad, Nairobi 2010) i Rwanda har gjort att situationen i landet är något ovanlig. Det naturliga skyddsnetet som Persson (1995) förespråkar då vänner och familj agerar som biståndspersoner är inte självklar i den kontext som råder i landet. Det behövs andra hjälpstrukturer för att ingripa när någon drabbas av en kris. Det är alltså snarare Cullbergs (2006) teorier kring professionella behandlare som går ihop med den faktiska situationen i landet. I barnens livssituation finns det ett tomrum då hela släkter samt en hel generation är framliden. Det är därför av stor vikt att hjälporganisationer såsom L.L.C.C.M. existerar och har möjlighet att verka. Under fältstudien framkom dock att även om den hjälp som barnhemmet bistår barnen med är professionell så är den samtidigt väldigt engagerad och genuin. Leonard kallas exempelvis för barnens pappa och Odette för barnens mamma. De är inte heller professionella behandlare i den mening att de genomgått en utbildning inom krisbistånd eller liknande men deras efterenheter gör att de besitter den kunskap som kan anses vara relevant för att hjälpa barnen på ett positivt sätt.

Vid frågor som berörde respondenternas eget välmående istället för barnens blev svaren väldigt knappa. Respondenternas fokus hela tiden på barnens välmående och energin lades på att hjälpa dem. De fyra rwandiska respondenterna hade svårt att resonera kring och analysera sin egen roll i samspelet eller se hur de kunde påverkas. Några av dem upplevde svårigheter med att sova på natten och att matlusten ibland kunde påverkas men utöver det ansåg de inte att de fanns större negativa konsekvenser härlett från arbetet på L.L.C.C.M. De två utländska volontärerna hade ett mer individualistiskt sätt att tänka och kunde lättare se sig själva som biståndspersoner. Detta kan tolkas bero på att de internationella volontärerna har växt upp i en annan kultur än de rwandiska deltagarna, och att detta eventuellt påverkar deras sätt att förhålla sig till sig själva i relation till sin omgivning.

Under datainsamlingen blev det tydligt att de rwandiska respondenterna inte tidigare hade reflekterat över eller sett sig på sig själva som biståndspersoner. Trots detta uppfyllde samtliga de fyra faktorer som biståndspersoner bör besitta för att göra klara av att göra en god insats. Alla respondenter har förmåga att känna den empati och förståelse för vad barnen går igenom som beskrivs av Birkenhorn (1998), Cullberg (2006) och Persson (1995). Kunskap om psykologiska och sociala problem är väsentligt enligt författarna. Respondenterna hade inte specifik utbildning kring krisbistånd men de har genom erfarenhet god kunskap i hur en biståndsinsats bör genomföras. Det är även grundläggande med en god självkänedom och att ha en stark förankring i sitt eget liv enligt ovanstående författare. Även dessa faktorer uppfyller majoriteten av respondenterna. Detta kan tolkas som att de fyra faktorer som är viktiga hos biståndspersoner är som något som respondenterna besitter utan att reflektera över det. De är uppbyggda genom livets olika erfarenheter. Då de alla sökt sig till L.L.C.C.M. kanske det är för att det är "hjälpande" människor, och att det är något medfött.

Det faktum att samtliga respondenter äger ovanstående egenskaper kan förklara varför ingen av dem har drabbats av de risker som finns för biståndspersoner. Vicarious traumatization beskrivet av McCann och Pearlman (1990) har exempelvis inte drabbat någon av

respondenterna. Ett samband mellan terapeutens personliga egenskaper och grad av välmående som beskrivs av Follette, Polusny och Milbeck (1994). Egen traumatisk historia, kön, eller arbetslivserfarenhet kan vara faktorer som bidrar till hur terapeutens välmående påverkas. Samtliga respondenter är emotionellt engagerade samt har upplevt egna kriser. Utifrån detta antagande skulle majoriteten av dem ligga i riskzonen och eventuellt drabbas hårt av sin arbetssituation. Till motsats från tidigare forskning upplever dock ingen av respondenterna att de lider av en onormal psykisk ohälsa som en konsekvens av arbetet på L.L.C.C.M. Detta kan tolkas bero på att de använder sig av vissa försvarsmekanismer eller att de finner en stark meningsfullhet i arbetet som gör att de känner sig tillfredställda av arbetet och upplever en större livsglädje snarare än att de blir utbrända. Samtliga rwandiska deltagare beskriver också att de är kristna och att de kan söka tröst och finna hopp och styrka i sin religion. När olika problem uppstår menar de att det hjälper att be och deras tro är också något som får dem att se positivt på framtiden. Det kan också tolkas som att de två utländska respondenterna arbetar på barnhemmet under en så pass kort tid att de inte hinner bli påverkade i så stor utsträckning.

Men det finns fler risker med biståndsinsatsen. Som bland annat Persson (1995) och Yassen (1995) beskriver kan biståndspersoner löpa hög risk för överidentifikation, skuldbeläggning med återföljande självbestraffning eller utbränning. Detta är inget som någon av de sex respondenterna verkar ha drabbats av. Resultatet skildrar att ingen av respondenterna kände ett behov av en speciell ventilationsgrupp likt den som beskrivits av Strug och Podell (2002). En respondent beskriver dock att samtalen med andra kollegor ger henne samma hjälp som ventilationsgruppen gav sina medlemmar, exempelvis att andra känner igen ens tankar och känslor. Majoriteten av respondenterna betraktar inte arbetet på L.L.C.C.M. som ett såpass krävande arbete att de personligen skulle behöva professionell hjälp. De beskriver att de som medmänniskor självklart påverkas av de svåra öden som drabbat barnen, men inte att detta påverkar dem i stor utsträckning. Det skulle kunna tolkas som att samtliga respondenter är så starka som individer att de själva klarar att ta hand om sina egna negativa emotioner.

En del av resultatet stämmer dock överens med tidigare forskning. Det allra största problemet som personalen på L.L.C.C.M. verkar uppleva är maktlösheten och frustrationen orsakat av bristande resurser som leder till begränsningar i krisbiståndet. Att vara avgränsad vid biståndsinsatser kan leda till känslor av hopplöshet eller emotionell utmattning enligt Talbot et. al. (1995). Konsekvenserna av detta kan i sin tur innebära ett ökat alkoholintag, sömnproblem och mardrömmar samt somatiska besvär såsom huvudvärk, eller magbesvär. Här stämmer alltså tidigare forskning bra överens med studiens resultat och en samstämmighet råder även i respondentgruppen. Några beskriver att de vid ett par tillfällen lidit av sömnproblem och andra menar att de fått fysiska problem såsom energilöshet och utmattning. Det bör dock tas i beaktande att alla människor oberoende av sin arbetssituation kan uppleva dessa problem under perioder i livet.

Metoddiskussion

Då ämnet som granskas är komplext och subjektivt lämpade det sig bäst att använda en kvalitativ metod. Att hålla intervjuer är också att föredra framför enkätstudier eftersom det insamlade materialet ofta är mer informativt och tillförlitligt menar Langemar (2008). Problemet är dock att stickprovet blir mycket mindre, endast sex intervjuer genomfördes, vilket leder till att den kvalitativa generaliserbarheten drabbas. Det handplockade urvalet gjorde dock att spridningen inom stickprovet var god samt liknade spridningen i den verkliga personalstyrkan då respondenterna har olika befattningar, kön, ålder och bakgrund.

Studien genomfördes i Rwanda, därför fanns vissa etiska aspekter att ta ställning till. Landet har påverkats av ett folkmord, tio procent av befolkningen är HIV-infekterade. Detta gör att många människor hade upplevt otroligt hemska upplevelser som påverkar deras sätt att vara och bete sig, vilket det togs stor hänsyn till vid fältstudien samt intervjutillfällena. Ämnet som studerades var ett relativt känsligt ämne, det förelåg vissa kulturella skillnader samt fanns svårigheter vid kommunikation som kan ha påverkat studiens validitet. Att ha olika referensramar och olika perspektiv kring exempelvis religion kan ha inneburit svårigheter att förstå varandra. Samtliga intervjuer genomfördes som ovan nämnts på engelska, vilket är forskarens andraspråk och respondenternas tredjespråk. Detta kan ha gjort att vissa nyanser i språket som annars är tydliga eventuellt har negligerats eller missförstått.

En svaghet i studiens reliabilitet är att forskaren under sin datainsamling kan ha blivit påverkad av den rådande kontexten, såsom att befinna sig i ett utvecklingsland, eller att se väldigt sjuka barn. Ett starkt emotionellt engagemang växte också fram under fältstudien. Den deltagande observationen som resultatet delvis grundar sig på kan alltså ha påverkat forskarens objektivitet vid utförandet av uppsatsen.

Förslag på vidare forskning är att genomföra en större studie inom ett antal olika organisationer med liknande verksamhet och mål som L.L.C.C.M, för att se om resultatet blir detsamma. Skulle det bli det är det lättare att med säkerhet fastställa de slutsatser som gjorts inom denna studie. En god idé hade varit om forskaren själv hade varit rwandier och då haft ett annat utgångsläge vad gäller kultur och kommunikation. Om dessa två faktorer inte hade funnits som hinder är sannolikheten större att resultat hade haft en högre validitet.

De slutsatser som går att finna i studien är att barnen på L.L.C.C.M. genomgår svåra kriser och att personalen på barnhemmet agerar som biståndspersoner. Huvudpoängen i denna studie är att personalen inte upplever att de drabbas i betydande utsträckning av barnens kriser och trauman utan bearbetar sina egna känslor och affekter innan de utvecklas till egna kriser. Tillsammans agerar de som goda förebilder och biståndspersoner för de krisdrabbade barnen. De arbetar med stor skicklighet, någon som är positivt för hela verksamheten och som gör att organisationen kan fortsätta hjälpa föräldralösa och HIV-infekterade barn i Rwanda.

Referenser

- Birkenhorn, R. (1998). *Krishantering i praktiken*. Gävle: Meyers
- Caplan, G (1964) *Principles of Preventive Psychiatry*. Basic Books Inc: New York
- Cullberg, J. (2006). *Kris och utveckling*. Natur och Kultur: Stockholm.
- Falk, B. (2004). *Att vara där du är- samtal med människor i kris*. Kristianstad boktryckeri AB: Kristianstad
- Folette, V. M., Polusny, M. M., & Milbeck, K. (1994). Mental health and law enforcement professionals: Trauma history, psychological symptoms, and impact of providing services to child sexual abuse survivors. *Professional Psychology: Research and Practice*, 25, 275-282.
- Gergen, K. J., Gulerce, A., Lock, A., Misra, G., (1996) Psychological science in cultural context. *American Psychologist*, 51, 496-503.
- Hill, R. (1949). *Families under stress: Adjustment to the crisis of war separation and reunion*. Westport, CT: Greenwood.
- Langemar, P. (2008). *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi – att låta en värld öppna sig*. Liber AB: Stockholm.

Levande Historia (2010) Besökt 21-03-2010 på <http://www.levandehistoria.se/Rwanda>

Lindeman, E., (1979). *Beyond grief. Studies in Crisis intervention*. Jason Aronson Inc: New York

McCann, I. L., & Pearlman, L. A. (1990). *Psychological trauma and the adult survivor: Theory, therapy, and transformation*. New York: Brunner/Mazel

Miller, L. (1998) Our own medicine: Traumatized psychotherapists and the stresses of doing therapy. *Psychotherapy*, 35, 137-146

Nilsson, R Kjell (2004). *Krishantering*. Kommunlitteratur: Höganäs

Rwanda Government (2010) Besökt 20-03-2010 på <http://www.gov.rw/>

Rwanda Village Concept Project (2010) Besökt 11-05-2010 på http://www.rwanda-vcp.org/LLCCM_orphanage.htm

Persson, T. (1995). *Att möta människor i kris - om kriteori och krisbistånd*. Studentlitteratur: Lund.

Sida landfakta (2010) Besökt 14-05-2010 på <http://www.sida.se/Svenska/Lander--regioner/Afrika/Rwanda/Landfakta/>

Strug, D., Podell, C. (2002) A bereavement supportgroup for pediatric HIV/AIDS case managers and social workers: Helping members cope with dying children. *Social work with groups*, Vol 25 (3) 2002 sid. 61-73.

Sveriges ambassad, Nairobi (2010) Besökt 21-03-2010 på http://www.swedenabroad.com/Page_67114.aspx

Talbot, A., Dutton, M., & Dunn, P. (1995). Debriefing the debriefers: An intervention strategy to assist psychologists after a crisis. I G. S. Everly & J. M. Lating (Eds.), *Psychotraumatology: Key papers and core concepts in posttraumatic stress* (pp. 281-298). New York: Plenum.

Vetenskapsrådet (2003). *Forskningsetiska principer*.

Wallén, G. (1996). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Studentlitteratur: Lund.

Yassen, Janet. (1995). Preventing secondary traumatic stress disorder. I C. R. Figley (Ed.), *Compassion fatigue: Coping with secondary traumatic stress disorder in those who treat the traumatized* (pp. 178-208). New York: Brunner/Mazel.